Mateiu I. Caragiale

Sub pecetea tainei

book
HUMANITAS

MATEIU I. CARAGIALE (12/25 mart. 1885 – 17 ian. 1936), fiul cel mare al celui mai citat scriitor român, I. L. Caragiale, avea ca deviză *Cave, age, tace,* cuvinte al căror echivalent ar putea fi: *Ferește-te, fă, ferecă-ți gura*.

Arta scrisului și cea a vieții mateine implică, deopotrivă, păstrarea tainei.

Poate că nicăieri această dublă raportare nu este atât de vizibilă ca în *Sub pecetea tainei* (începută în februarie 1929), proză la al cărei secret au colaborat atât literatura, cât și viața. Literatura, pentru că detectivul, Conu Rache, nu dorește neapărat elucidarea celor mai tenebroase cazuri din lunga lui carieră, iar viața, pentru că Mateiu Caragiale a murit înainte de a-și fi terminat cartea, al cărei final rămâne astfel definitiv pecetluit de sigiliul misterului. Dintr-o proiectată trilogie românească: *Craii de Curtea-Veche*, *Sub pecetea tainei*, *Soborul țaților*, numai primul volum a fost dus până la capăt, al doilea e rotund, fără a fi totuși terminat, în timp ce ultimul a rămas doar ca schiță, cu un fragment rescris de câteva ori.

Se spune că marile cărți sunt cele neterminate, iar literatura lumii ilustrează această afirmație cu destule capodopere. Să mai adăugăm că multe cărți mari au finalul ratat. Destinul a vrut ca, paradoxal, în *Sub pecetea tainei* lipsa sfârșitului să reprezinte cel mai bun sfârșit.

Mateiu I. Caragiale

Sub pecetea tainei

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de Ioana Pârvulescu

Coperta colecției: Angela Rotaru
Redactor coordonator al colecției: Mona Antohi
Redactor: Alice Ene
Tehnoredactor: Luminița Simionescu
DTP: Dumitru Olteanu
Corector: Marieva Cătălina Ionescu

ISBN 978-973-50-3401-6 (pdf)

© HUMANITAS, 2008

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701
București, România
tel. 021/408 83 50
fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online:
tel./fax 021/311 23 30
e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
www.libhumanitas.ro

„Sphinx (iconol.) monstre fabuleux
auquel les anciens donnaient ordinairement
un visage de femme…“

Dictionnaire de la fable[1]

De când am apucat a ne prelungi ședările afară din București, el la Valea Rugului, eu la Sionu, el la crama unde a fost ucisă Sița Gârbu, eu la armanul unde a fost răpus Nicolache Schina, adică de vreo doi ani, nu mi se mai întâmplase până săptămâna trecută să-l întâlnesc pe Teodor***, veche cunoștință moștenită, conu Rache cum i se zicea îndeobște.

L-am găsit la „Carul cu bere“, în partea din stânga a localului, singur la o masă,

[1] „Sfinx (iconologie): monstru fabulos căruia anticii îi dădeau îndeobște chip de femeie…“ *Dicționarul fabulei* (fr.). Un *Dicționar al fabulei sau mitologiei grecești, latine, egiptene, celtice* etc. a fost publicat de François Noël la Paris, în 1801 (*n. ed.*).

în fund. Sta cu ochii aproape închiși; pentru cine n-ar fi știut că la dânsul ăsta era semnul că atunci cugeta adânc, ar fi crezut că ațipise. Înaintea lui se trezea, neînceputã, o halbă, alături de o carte proaspătă cu filele netăiete: cel din urmă roman detectiv franțuzesc.

Îi cerui, de cum luai loc lângă dânsul, așa cum mă poftise, părerea asupra scrierilor de acest soi, azi atât de răspândite. Îl știam hârșit în meserie; îmbătrânise în slujba poliției, fiind fost mâna dreaptă a câtorva din marii prefecți de odinioară, de fandoselile și de ifosele cărora se molipsise oarecum. Deschise un ochi ca să-mi spuie: „nu le leg". Și, după un răstimp, desfăcând pleoapele și celuilalt: „le împrumut chiar".

Însemna din parte-i, pentru o tipăritură, cea mai grea ocară și osândă. Lega, mai scump sau mai ieftin, după cum îi prețuia cuprinsul, orice carte cumpăra și nu o împrumuta nimănui, pentru nimic. Strânsese astfel, cam vreo două mii. În tovărășia lor și a samovarului, își petrecea,

în sihăstria lui, la gura sobei, nopțile de iarnă.

Trecurăm la altele, vorbirăm de greutățile vieții, de „criză“, lucruri pe cari conu Rache le știa doar din auzite. Bogat de la naștere, fusese totdeauna mai presus de nevoi; deopotrivă înstărită soția lui, avut prin sine și mai avut prin căsătorie unicul lor fiu, inginerul petrolist, iar pe nepoțică, singură de asemeni la părinți, o mai așteptau și alte moșteniri. De altmintreli, cu toate că în timpul din urmă conu Rache suferise pagube simțitoare, rămânând cu mulți bani încurcați sau necăpătuiți, nu se plânse.

Era altceva care îl costa. Dintre vechile legături de breaslă, de sindrofie, de petrecere, bărbați și femei, cele ce mai supraviețuiseră se daseră aproape toate la fund, doborâte cari de beteșuguri cari de ruină. Singură Masinca Drângeanu rămăsese tânără, frumoasă, chiabură; deși cam de aceeași vârstă cu dânsul, ar fi putut trece drept fiica lui. Prânzise în ajun la dânsa, se înfruptase din toate

noutățile, răscoliseră împreună prin atât de bogata tolbă de amintiri.

Cunoșteam slăbiciunea ce de-o jumătate de veac conu Rache avea de divina țață. Aducea, chiar când nu prea venea, vorba despre dânsa și nu mai înceta cu laudele și cu admirarea, la care știa că mă întovărășeam în totul. Pornise dar să-mi spuie, fără să mă mai întrebe dacă n-o știam și eu, cum și era, isprava cea din urmă a ei, însurătoarea lui Valer Mamunciu, când deodată se întrerupse, apucându-mă de braț.

— Vezi, îmi zise, cu oarecare taină, femeia care a intrat acum, cu un pachet, și vine spre noi?

Femeia se oprise la a doua masă de la a noastră, și se așezase, după ce răspunsese la ploconeala lui conu Rache.

— O vezi, îmi mai șopti el, în vreme ce chelnerul, luând de la dânsa comanda, o ascundea de noi: să te uiți la ea bine.

Timp de peste un sfert de ceas, nu făcui altceva; nu cred să mai fi privit vreodată cu atâta stăruință și mai cercetător o

femeie, ceea ce-mi fu cu putință fără să mă sfiesc, dânsa fiind ocupată numai de ceea ce avea în pahar și pe taler. Dar cu cât o priveam mai mult, vedeam la ea mai puțin. Între două vârste, nici bătrână nici tânără, nici frumoasă nici urâtă, nici înaltă nici scundă, nici grasă nici slabă, la trăsuri potrivită și fără vreun semn anume, nu chiar la modă și nu demodată, nu avea nimic, dar nimic deosebit. Aș fi urmat să o privesc totuși dacă femeia ar fi zăbovit, îndată însă ce își isprăvi ultima bucată de crenvirșt și sorbi fundul halbei plăti, își luă pachetul și plecă înclinând spre noi ușor, fără a zâmbi, capul.

— Ei, ai văzut-o? mă întrebă conu Rache, care până atunci nu mai rostise nici un cuvânt. Asta e văduva lui Gogu Nicolau.

Gogu Nicolau?… Scotocii prin toate fundurile de sertare ale ținerii mele de minte, fără a găsi nimic legat de acest nume. Cu atât mai puțin făcea el să se

înfiripe cât de aburit măcar, de șters, vreun chip… Gogu Nicolau…

— Cât a stat dânsa, alături, parcă l-am văzut, în carne și oase, și pe el – la masa aia chiar se așezau când veneau împreună – da, parcă l-am văzut așa cum era: îndesat și mărunt, cu gâtul scurt și capul rotund lăsat pe ceafă, la față plin, cu nas și ochi mici, cu mustăcioara cânepie, tunsă…

Câțiva ani, cucoana Lina, așa o cheamă pe văduvă, a purtat o broșă cu fotografia lui, dar nu pe smalt; de hârtie, cu sticlă deasupra. Din ce în ce chipul a ieșit, până nu s-a mai deosebit deloc. Așa s-a întâmplat și cu amintirea lui. Afară de nevastă-sa și de mine, poate nu mai e nimeni care să i-o păstreze.

Gogu Nicolau era șef de birou, la finanțe, la contabilitate. Împlinise în 98 treizeci și nouă de ani și era însurat, fără copii, cu femeia ce fu adineaori aici; mai tânără decât el cu vreo zece. Deși nepotriviți la fire: ea liniștită, tăcută, rece, el dezghețat, vorbăreț, prietenos, sau poate

tocmai de aceea, se înțelegeau și trăiau bine împreună. Aveau și cu ce: el, în afară de leafă, cotoare de treizeci de mii de lei, ea o pereche de case în Sfinții Apostoli, case gemene, sistem vagon, una în fața celeilalte, amândouă cu totul la fel, în afară de un singur lucru: curtea celei din stânga, pe care o locuiau proprietarii, îmbuca fundul celei din dreapta, închiriată unui becher bătrân pe o mie două sute de lei. Poate ce-l făcuse pe Gogu Nicolau să se însoare cu Elena Zaharescu fuseseră acele case, la cari cred că, în felul pisicesc, ținea mai mult decât la stăpâna lor, le da tot soiul de îngrijiri, nu se ducea nici nu se întorcea fără să se oprească să le mai arunce o privire. În afară de ceasurile de slujbă – era un harnic și priceput slujbaș – nu se mișca de acasă, unde găsea totdeauna ceva de meremetisit, de văpsit, de șters, de lustruit. Duminica și sărbătorile venea la bererie cu nevastă-sa, căreia îi plăceau crenvirștii și berea, iar seara nu ieșea, se culca devreme; vara numai, când mânca în grădinița ce-și

făcuse în fundul de curte rupt de la chiriaș, îi plăcea să întârzie cu țigara și cu un păhărel de poșircă, la lumina chioară a unui felinar de masă, în mirosul cotețelor și privăților de la vecini. Și tot vara, potrivindu-se obștești dobitocii bucureștene de a se lipsi fiecare de rostul și binele de acasă pentru a merge să se strâmtoreze, să mucegăiască ori să degere pe scump la vreo sălbăticie de munte sau de băi, Gogu Nicolau mergea să-și petreacă luna de odihnă la Bușteni.

La Bușteni dar, în cea din urmă duminică a lui iunie din 98, a plecat dimineața cu trenul de plăcere să ia o odaie cu chirie la un țăran. A găsit ce-i trebuia și a dat patruzeci de lei arvună. A luat masa la birt „la Bucegi" unde s-a întâlnit cu Lică Ștefănescu, șef de birou la domenii, prieten de când erau amândoi copiști și Domeniile erau în aripa dreaptă a clădirii finanțelor. S-au mai plimbat, s-au mai cinstit până la trenul de seară în care s-au suit împreună ca să se întoarcă la București. La Câmpina, Gogu Nicolau a cumpărat

două ciorchine de cireși legate pe beți-șoare ca să le ducă acasă. Când au ajuns în Gara de Nord, pe înnoptate, au ieșit prin gangul din stânga, ca să ia, în dosul gării, tramvaiul roșu, de Luther, 12, să-i lase la Casa de Depuneri, de unde să meargă, tot împreună, pe jos, până acasă; erau aproape vecini: Lică sta în Apolodor. Când au ajuns la poartă, Gogu s-a răzgândit și s-a despărțit de tovarășul de drum, zicând că are de lăsat undeva o vorbă; pe urmă avea să ia tramvaiul albastru, 10, la Matache Măcelaru și să-i iasă poate lui Lică înainte; tramvaiul albastru trecea mult mai des decât cel roșu. Nu s-a întâmplat însă așa și Lică s-a întors singur. Acasă, cucoana Lina l-a așteptat pe Gogu cu ciorba de dovlecei pe mașină până târziu, dar Gogu n-a venit ..... și ..... n-a mai venit niciodată ..... și nu s-a mai aflat despre el nimic .....

Dintre tainele ce am întâlnit în cei patruzeci și doi de ani de meserie, și sunt multe, e netăgăduit cea mai desăvârșită,

cea mai adâncă. Ce a fost acea vorbă pe care a ținut să o lase, cui și unde? Toate întrebările ce s-au pus au rămas fără răspuns, toate presupunerile, neîndreptățite, toate cercetările, sterpe. O felie de oraș am luat-o sub plasă, am împănat-o cu agenți, am puricat casă cu casă, din pod până în pivniță, am descusut pe toată lumea de la mic la mare, am surchidit mișuna bărbătească și femeiască a hanurilor, cârciumilor și cafenelelor din apropierea gării, doar o răsufla ceva. Dar nimic. În cărți de alde astea – și-mi arătă pe cea de pe masă – un sâmbure de cireașă e de-ajuns pentru fratele detectiv ca să descurce toată treaba, în realitate nu e însă așa. Am încercat fără folos tot ce mi-a trecut prin minte; cel dintâi, la noi, am întrebuințat câini în poliție, am dat celor mai buni copoi ai prietenilor mei vânători să miroasă o rufă purtată de cel pierit ca să-i ia urma, am fost până și la vestita ghicitoare de la Cotroceni. Ei bine, mi-a spus că-l vede cu un alt bărbat oacheș, merg împreună până la poartă. Apoi

cărțile se închideau; așa cum a fost: de când, în poarta gării, Gogu Nicolau s-a despărțit de tovarășul său de drum, parcă l-a înghițit pământul sau s-a înălțat la cer. Și, la taina aceasta, se adăogase pentru mine, mai aţâţătoare, alta, aceea a nepăsării nevestei lui. Nenorocirea care a lovit-o – dacă pentru dânsa a însemnat nenorocire – a întâmpinat-o cu o seninătate aproape disprețuitoare, mergând până la nesimțire sau… știu eu ce să mai zic? – tulburată nu s-a arătat o singură clipă, o lacrimă, un suspin cât de ușor, un cât de slab semn de părere de rău măcar n-a surprins la dânsa nimeni, port cernit n-a îmbrăcat niciodată, viața ei n-a suferit nici o schimbare: în duminica următoare aceleia în care soțul ei s-a dus și n-a mai venit, am văzut-o cu ochii mei, tot la masa de colo, singură, luându-și liniștită crenvirștii și berea, așa cum ai văzut-o și tu astăzi, pe când eu viața mi-o întorsesem pe dos, nu mai știam nici de casă, nici de masă, nici de odihnă, străduindu-mă să-l scot din pământ, din iarbă

verde pe Gogu Nicolau și asta nu fără jertfe, de sănătate chiar; de vedeam doi vorbind mai pe șoptite bănuiam că e despre Gogu Nicolau și numele i-l auzeam fluturându-mi la urechi, noaptea mi se părea că-l zăresc trecând în tramvai, ori în trăsură, ori pe jos, furișându-se pe lângă ziduri sau uluci, în jacheța lui cu poale scurte și cu umbletul lui pripit, noaptea îl visam și știi ce alandala sunt visele și câtă zăpăceală aduc acelora cari, ca mine, cred în ele. Slăbisem, eram neliniștit, aveam tresăreli, nu puteam să ascult cu luare-aminte nimic dacă nu era despre Gogu Nicolau, când aveam de spus ceva, o încurcam, nu găseam cuvintele, mă făcusem posac, ursuz, lucru care firește a fost băgat de seamă de toată lumea, deci și de prefect. „Ce e cu tine, Rache", m-a întrebat în felul său glumeț, într-o zi, „mai lasă-te de Masinca, nu vezi în ce hal ai ajuns? Ori ții să-ți facem o coroană și să-i punem pe panglică: «Neuitatului nostru coleg. Funcționarii Prefecturii Poliției Capitalei»". I-am răspuns foarte

serios: „Nu e Masinca, excelență, e Gogu Nicolau“. L-am văzut atunci că se încruntă. „Ce Gogu Nicolau, cum Gogu Nicolau… ai înnebunit Rache? vino-ți în fire!“

L-am lămurit din fir până în ață. S-a înseninat, a zâmbit. „De ce nu mi-ai spus din capul locului, «mazetă», că nu ți-ai mai fi dat atâta caznă! Din moment ce s-a constatat că nu se dase la fund pentru că ar fi săvârșit ceva necinstit – bani nu mânuia și la hârtiile ce avea de lucrat era înlăturată putința de măsluire – mai făcea să-și bată cineva capul? A pierit – pace bună!“ Și dând cu dispreț din umeri: „Un șef de birou! Tu nu știai“ – și într-adevăr, nu știam încă până atunci – „că, în țările din apus, pier, în felul acesta, fără urmă în fiecare an, mii și mii? Sunt unii cari, sub imboldul aceleiași porniri ca la unele dobitoace, fug de la casa lor, departe, și se ascund când simt că li se apropie sfârșitul“.

Îmi porunci să curm cercetările și până în câteva zile să fiu gata de plecare. Aveam,

și în anul acela, să însoțesc pe Vodă în călătorie în străinătate.

Au trecut de atunci atâția mari de ani, treizeci și doi. Estimp curiozitatea de a ști ce a fost cu Gogu Nicolau s-a stins. Să aflu, cred că nu m-ar mai interesa. Dar e alta care mi-a rămas, tot vie, și-mi va rămâne totdeauna: dacă femeia cu crenvirștii și cu berea nu știe ea ceva?

Conu Rache închise iar ochii.

„Sur les misères physiologiques le secret
ne sera pas toujours gardé.“[1]

Alfred Dumaine[2]

— A început să-mi placă să povestesc, murmură ca pentru dânsul numai. Semn de bătrânețe.

Ar fi fost, la vârsta lui, mergea pe șaptezeci și șapte de ani, al doilea după albeața strălucitoare a părului tuns scurt și a lungilor mustăți. Încolo, voinic și verde. Iar vioiciunea limpede a privirii îi întinerea și mai mult fața de om sănătos și trăit bine, trandafirie și netedă, precum îi fusese întreaga viață.

— În ce privește bătrânețea, glumii, s-ar cădea să cunoaștem și părerea cucoanei Masinca.

---

[1] „Secretul legat de mizeriile fiziologice nu va fi mereu păstrat“ (fr.) (*n. ed.*).

[2] Diplomat și memorialist francez (1852–1930) (*n. ed.*).

— Vezi, așa se scrie istoria. Alții, atâția, mulți, au fost cu folosul, eu cu ponosul. Află că între Masinca și mine n-a fost nimic și numai Dumnezeu știe cât am dorit; am întrebuințat toate mijloacele ca să ajung la aceea ce îmi părea țelul cel mai mare al vieții mele, cel din urmă, însă în zadar. I-am cerut mâna, e de atunci aproape o jumătate de veac, era după despărțenia ei de bărbatul dintâi, de Caegiu. „Rache dragă", mi-a spus, „țin prea mult la tine ca să ți-o dau, ar fi păcat zău, mi-e milă să te las și pe tine pe drumuri și cu inima zdrobită. Poate să-ți dau altceva, altădată…" Și n-a fost niciodată. De aceea am și rămas prieteni, că tu știi: de la prietenie se întâmplă să se treacă la dragoste, dar după dragoste prietenie nu mai poate fi. Și fără a-și stăpâni un suspin: dacă n-a fost să fie!

Luă halba s-o ducă la gură.

— Las-o, coane Rache, să-ți aducă alta, asta e trezită.

— Cum sunt și eu și amintirile mele.

— Ei, așa cum sunt, să vrei dumneata să le scrii!

— Sunt prea multe; n-aș mai avea vreme. Câte cărți ar trebui ca să le încapă pe toate: s-au adunat atâtea în atâția mari de ani! Multe și de tot soiul, frumoase și urâte, vesele și triste, mărețe și josnice, pipărate, scârboase, groaznice… zguduitoare…

— Ca aceea de la venirea împăratului Alexandru al doilea în București, când vi s-a pus în vedere că, dacă se întâmplă ceva, răspundeți cu capul?

— Ți-a spus-o Daniel Zorilă; da, eram comisari amândoi, cei mai levenți și mai tineri, ne dase raionul palatului. Bietul Zorilă! cum am fost tovarăși de viață, s-ar fi putut să fim și de moarte. A fost mare hop de trecut atunci, ce dârdâieli pe noi, ce sudori, om pomeni-o! Dar, e alta întâmplarea la care m-am gândit când am zis: zguduitoare.

— Știi tu, mă întrebă, după un răstimp de tăcere, la colț unde se taie Calea Moșilor cu bulevardul, pe dreapta, cum mergi spre Pache, e o cârciumă.

— Îi zicea: la Niță.

— O cârciumă veche…

— Mai veche decât mine, în tot cazul, o știu de patruzeci de ani, acum vreo douăzeci, întâmplător, i-am fost de câteva ori chiar mușteriu.

— Cârciuma asta are pe bulevard o curticică prin care se intră într-o săliță.

— … din care dai într-o odăiță…

— … cu o masă, scaune și o canapea de mușama…

— … șontoroagă, desfundată, scofâlcită, care are și ea amintirile ei.

— Are, apăsă grav conu Rache. Și, în dosul cârciumei e un loc viran…

— … îngust, cu două fețe, una pe bulevard, alta pe Calea Moșilor, uneori cu uluci, alteori fără și întotdeauna plin de hârtii, de gunoaie, de mortăciuni.

— Îl știi va să zică?

— Dar cum nu, păcatele mele, coane Rache, numai în acești șapte ani din urmă de câte ori am fost osândit să-l văd; nu răspunde pe Calea Moșilor în fața casei unde până primăvara asta a fost percepția noastră, a dumitale și a mea? E, dacă nu mă înșel, al epitropiei armenești.

— Păi, era mahala armenească acolo.

— Am apucat-o. Între cireșii înfloriți, se afundau sub acoperișuri grele de țiglă, vechi case cu pridvor, parcă pustii. Rar, la portițe, ieșeau, sfioși, copii fără sânge în obraz, cu ochi mari și negri, sprâncenați și triști, să privească, așa cum făceam și eu, de la fereastra locuinței mătușei mele din capul străzii Vântului, amețitoarea mișcare de pe podul Târgului-de-Afară[1]. În fața cârciumii cu pricina, pe bulevard, era un fel de ruină care s-a dărâmat în urmă: hotelul Athena.

— Așa! Acum, încheie el, că suntem în deplină cunoștință a locurilor, să pășim la cele petrecute.

Mi s-a dat, într-o vară, însărcinarea de a însoți pe un atotputernic ministru în drumurile ce, cam o dată pe săptămână, avea de făcut la Sinaia. Am primit-o cu oarecare sfială; se cunoștea firea arțăgoasă și iute a acestui om greu de mulțumit și de împăcat. Și totuși nu fără plăcere; mi

[1] Podul Târgului de Afară este numele sub care era cunoscută Calea Moșilor (*n. ed.*).

se da prilejul să-l cunosc mai de aproape și să văd de nu izbutesc să mă iau și cu dânsul bine așa cum mă luasem și cu alții de treapta lui și mai de sus, pe cari îi avusesem de dădăcit. A mers mai lesne decât nădăjduisem; după întâiul drum mi-a dat mâna – la Vodă însuși ajunsesem la două degete – după al doilea, mi-a dat trăsura lui să mă ducă acasă, după al treilea, m-a oprit la masă. Dar să nu crezi că pentru a-i intra în voie și a-i fi pe plac a trebuit să-mi dau vreo silință, să fac, ori să nu fac, ceva, într-adins sau anume. Avea groază de tutun; eu nu fumam nici înainte. Când toamna, o dată cu acele duceri-întoarceri a încetat și rostul meu pe lângă dânsul, m-a chemat să-mi spuie să viu să-l văd cât mai des și a dat, în fața mea, poruncă să fiu primit întotdeauna. „*Mon cher*, mi-a șoptit șeful lui de cabinet, un băiat tare drăguț și de viață, *vous êtes pharamineux*, *ma parole*[1], ai îmblânzit fiara."

[1] „Dragul meu, […] ești nemaipomenit, pe cuvânt" (fr.) (*n. ed.*).

Avea ceva de fiară mare într-adevăr, de vier, de zimbru țeapăn și dârj, ușor de mâniat și oricând gata să se năpustească asupra vrăjmașului să-l sfâșie și să-l calce în picioare. Era un om dintr-o bucată, un luptător primejdios și aprig. Să cruțe nu știa, nici să ierte: „*adversus hostem aeterna auctoritas*“[1], rostea cel puțin o dată pe zi, ca și: „nu mă tem de soarta lui Barbu Catargiu!“. Nițel să fi încercat un trimis străin să se îmbățoșeze, că-i trântea, tare ca întotdeauna pe temeiul său de drept: „România nu e țară de capitulații“. Lui Vodă însuși nu se codea să-i mârâie: „Sire, iau răspunderea, toată răspunderea“, cu acel glas adânc ce, la tribună, se umfla tunător și vajnic. Înțelegi dar că dacă era prețuit de mulți și temut de toți, iubit nu putea fi de nimeni și nici nu ținea, respingând cu uriașul dispreț ce însuflețea viu puternica sa făptură, până și prietenia.

[1] „În fața dușmanului, [trebuie să ai] întotdeauna autoritate“ (lat.) (*n. ed.*).

Îți închipui că nu l-am lăsat să mă dorească, nici să mă uite. Îmi dasem seama că eram omul care îi trebuia. Curând a trecut asupra mea de fapt îndatoririle cele mai grele ale șefului său de cabinet. Noaptea când îi plăcea să lucreze în liniștea bogatei sale biblioteci, cu perdelele lăsate, îi dam ajutor; îmi dicta, adesea până la ziua albă. Fără să se mai culce, se spăla, se primenea, se îmbrăca și mergea la minister, după amiazi avea Cameră, Senat, consiliu, primiri și seara o lua de-a capul, uneori săptămâni în șir.

Spre iarnă, așteptându-l odată, la dânsul, mi s-a spus că mă poftește conița în salonul cel mic.

De naștere mai moțată decât soțul ei, mai bogată, nu frumoasă, dar zveltă, mlădioasă și dreaptă, cu portul semeț, avea fermecul deosebit al femeilor sterpe. O ființă de lux, făcută pentru gătează și podoabe și despre care nu se putea spune mai mult decât că era o cucoană mare. Demnitatea vieții sale o pusese la adăpost

de bârfeli, iar de politică era cu totul străină.

Mă chemase să-mi dea niște butoni de manșetă – ăștia care îi port – în semn de recunoștință că împărtășisem greaua trudă a soțului ei și m-a întrebat dacă cred că guvernul mai stă mult? Dorea să cadă cât mai repede.

Înainte de sărbătorile Crăciunului, ministrul mi-a înmânat o hârtie cu care să trec a doua zi la casieria ministerului să încasez trei mii de lei. Am îndoit hârtia deasupra iscăliturii și am rupt-o, întinzându-i înapoi partea de sus și băgând-o pe cea de jos în buzunar.

— Domnule ministru, i-am zis, să mă iertați dacă nu vă păstrez decât iscălitura, dar mă socotesc destul de plătit de a lucra pe lângă Excelența Voastră. Și apoi nu sunt fără avere: cu nevasta împreună avem, deosebit de leafa mea, venit vreo patruzeci de mii de lei și nu plătim chirie.

A sărit în sus.

— Cum, cu capul și cu cartea dumitale, să ai patruzeci de mii de lei pe an

și casă și să mucezești în poliție? – Dar e curată nebunie! Trebuie să faci politică cu mine, data viitoare când viu la putere vei fi deputat sau senator. S-a hotărât!

Dar, până atunci aveau să mai fie câțiva ani, așa că mi-am văzut înainte de treabă. Vremea a trecut și primăvara următoare era pe sfârșite.

Într-o seară, ministrul a mers la un prânz de gală la legația Austriei, poate pentru întâia oară singur; soția lui era oprită să iasă: răcise. M-am dus și eu acasă devreme, dar nu m-am dezbrăcat să mă culc; deși obosit nu-mi era somn; tot alungându-l nopți și nopți, mi-l speriasem. Am luat la întâmplare o carte: *L'histoire des Treize*[1] de Balzac.

Mă cufundasem în citire când, către miezul nopții, am auzit oprindu-se o tră-

[1] *Povestea celor treisprezece*, trilogie din *Comedia umană*, în care se vorbește de o societate secretă de bărbați îndeajuns de puternici ca să se așeze mai presus de legi, „îndeajuns de îndrăzneți ca să facă orice și îndeajuns de norocoși ca să izbutească mereu în ce și-au propus“ (*n. ed.*).

sură la poartă și numaidecât apoi bătând cineva tare la ușă. Am ieșit și am recunoscut, în livreaua lui cafenie, pe feciorul ministrului. Era la față ca varul.

— Conița, bâlbâi el, vrea să vă vorbească. Uitați-vă, vine!

Gătită și sulimenită, nu avea nimic schimbat. Tot așa fără grabă cum intrase, s-a așezat și a vorbit. În noaptea aceea am înțeles-o, mi-am dat seama că în amănunțita și migăloasa ei potriveală din afară, se resfrângea, făcută și prefăcută deopotrivă, ființa sa lăuntrică; altmintreli ce tărie de suflet ar fi trebuit să aibă ca, deloc mișcată, cum arăta, să poată povesti liniștită, rece, un lucru pe care eu auzindu-l, simțeam că-mi vine nebunie.

Cam cu un ceas înainte, ministrul ieșise de la legație și, ajutat de fecior, se urcase în trăsura lui, trăsură deschisă cu coșul lăsat, care plecase, la pasul cailor grei, pe strada Vienei, o luase apoi la dreapta pe Calea Victoriei și iar la dreapta pe strada Romană până acasă. Când a tras la scară, feciorul care a sărit de pe capră

să-și ajute stăpânul să coboare, a scos un țipăt: ministrul nu mai era în trăsură.

Fusese, mărturisea, vina ei că-l lăsase singur. Scăpase tocmai în acea seară din vedere să mi-l dea în seamă; știam desigur… vara trecută dânsa ceruse de la poliție pe cineva cât mai de încredere, mai serios, mai bine, să-l privegheze pe soțul ei de aproape și avusese norocul ca acela să fiu eu. Și acum, în grozava împrejurare prin care trecea, la mine alergase, în mine mai avea o slabă nădejde. Ah! să nu fi fost afurisita de politică, vechea lui racilă, aținind stăvilită, ar fi rămas ascunsă. Lui i-ar fi trebuit odihnă, liniște, îngrijiri, nu acea aţâțare necontenită, acel necurmat zbucium. Prea întinsă, coarda vătămată trebuise să plesnească.

Astea mi le spunea franțuzește; născută, crescută și trăită până la măritiș în străinătate, nu știa, ca atâtea altele din lumea ei, boabă românește. Tusea îi trunchia mereu vorba și batista cu care cerca să și-o înăbușe, o lua de la gură pătată de un roșu, ce nu putea fi numai cel de

buze. Iar chipul și privirea îi trădau, aspră, o neîndurată hotărâre.

Ne aflam, răspica dânsa, în fața unui fapt împlinit, tot ce mai rămânea era, dacă se putea, să nu fie dat în vileag și aceasta cu orice preț, chiar cu al vieții soțului său. Mă ruga să încerc eu să-l caut și dacă, printr-o minune, s-ar întâmpla să-l găsesc, viu sau mort, să-l aduc numaidecât acasă, în cea mai mare taină. Când zicea să nu se afle, înțelegea numai de cei de „sus", altfel era chiar nevoie de doi-trei „subalterni" zdraveni: dacă s-ar fi împotrivit cumva – știam cât era de vânjos – să nu fi pregetat a pune să-l încălușeze și să-l lege. Și-mi cerea să jur că voi face întocmai.

Mă dezmeticii după ce rămăsei singur. Să nu fi fost parfumul gras și greu ce lăsase în urma ei femeia care plecase, după ce-mi luase jurământul, aș fi crezut că visasem. Nu-mi închipuisem până atunci să pot fi vreodată supus la o atât de grea încercare. Că vezi, eu mai jurasem odată, atunci când intrasem în slujbă și eram acum legat de două jurăminte

potrivnice, dintre cari pe unul trebuia să-l calc. Pentru vreun altul n-ar fi fost nimic mai ușor decât să meargă dimineața la ministreasă, liniștit, să-i spuie că-și dase, cum ar fi și fost firește, osteneala în zadar și apoi, făcând pe niznaiul, să-și vadă înainte de rosturi fără a se sinchisi. Eu însă, fecior, nepot și strănepot de hagiu, hagiu eu-însumi – am făcut, știi, un Paște la Ierusalim – puteam oare așa ceva? Datoria mea ar fi fost să merg într-un suflet să-i aduc prefectului totul la cunoștință ca, la rândul lui, să se ducă și el, neîntârziat, la palat, să-l deștepte pe Vodă și să-i raporteze – așa era pe vremea mea, nu știu cum o mai fi acuma cu boerii noi… Chibzuiala mi-a fost scurtă: a mai fi pregetat era de prisos; ca să rămân credincios unuia din jurăminte trebuia să mă dezleg de celălalt și nu aveam nici măcar putința să aleg. Am luat deci o foaie de hârtie și, stăpânindu-mi tremurul mâinii, mi-am scris demisia. După ce am iscălit-o, mi s-a risipit tulburarea, m-am simțit ușurat. Am

deschis fereastra să iasă parfumul care, îndulcindu-se, se făcuse mai pătrunzător și-mi da greață. Aerul de afară era jilav și lin. Plutind agale deasupra orașului adormit, se strecura în trecere un nor.

Trebuia acum să plec în cercetare. Se putea însă, mai mare nebunie – spune – unde s-o fi apucat, un om singur, încotro? Ei, în atare împrejurare – și conu Rache luase între două degete cartea de pe masă și o scutura – ce-ar fi făcut în locul meu detectivul cel mai năzdrăvan? S-ar fi plimbat și dânsul prin odaie până când, obosind, s-ar fi lăsat să cadă pe un scaun; poate că n-ar fi avut chiar ca mine fierbințeală: fără să fi pirotit, în capul meu, întâmplarea ministrului se împletea, la fel de prăpăstioasă, cu cele din *l'Histoire des Treize*.

Dar deodată tresării…

— Nene, nene! auzii la fereastră. Cunoscui glasul nepotului meu Petrică, bietul Petrică Ștefu, tu nu-l știi, care a fost la Galați, la Curte; s-a prăpădit tânăr încă, săracul, de inimă. L-am ținut la mine

în casă, ca pe copilul meu, cât a fost în Universitate și ca să aibă și el un bandoi, ca băieții, îi făcusem rost de un loc de subcomisar.

— Hai, nene, lasă tot și vino numaidecât!

— Dar ce e?

— Hai, îți spun eu pe drum, hai numai odată, pentru Dumnezeu! Și-mi închise geamurile pe din afară. Cum am ieșit, nu mai știu. Și am pornit-o amândoi pe Armenească, spre bulevard. Nici o birjă goală. Estimp, îmi povestea pripit, înecându-se.

Fusese la sindrofie, în Spătar, la o cucoană, Ana Melic, în casa aceea bătrânească. Plecând de acolo însoțise o mosafiră până acasă, în Plantelor. Când s-a întors, a fost oprit la colțul bulevardului de gardistul din post care i-a raportat că, trecând cu puțin înainte, ca să nu ocolească, în Calea Moșilor, prin locul viran de care fu vorba, dase peste o matahală de om bine îmbrăcat, întins cu fața în jos, pe un maldăr de gunoi. A

încercat să-l scoale, l-a zgâlțâit, dar degeaba; trebuie să fi fost pilit numărul unu. S-a dus să-l vadă și Petrică. Faptul că avea pălărie înaltă nu l-a izbit, pe atunci purta „joben" toată lumea, toată ziua. Să-l trezească n-a izbutit nici Petrică, s-a mulțumit numai, ajutat de gardist, să-l întoarcă pe spate. I s-au tăiat atunci picioarele: latul piept al adormitului era brăzdat în veriu, peste cămașă, de o largă lentă galbenă, iar pe frac străluceau una deasupra alteia două stele de argint.

— …ministrul! îngânai, apucându-mă de grilajul casei Stăncescu să nu cad. La lumina albăstruie a lămpilor Iablochkoff, mi-a spus pe urmă Petrică, parcă-mi luase pânza de pe obraz. Făcui o încordare deznădăjduită să-mi adun puterile ca să merg înainte, dar nu o găsii pe aceea de a mai rosti un cuvânt. Îți închipui groaza lui Petrică la gândul că s-ar fi putut să-mi vie și mie rău și să se vadă cu doi în cârcă.

Cu toată tinerețea lui, la zguduitoarea descoperire, el nu-și pierduse capul, întâia

lui grijă fusese să nu se afle. Încheiase pardesiul ministrului și-i ridicase gulerul și, cum văzuse că în odăița de la cârciumă era întuneric, fiind, ca peste tot, bine cunoscut în partea locului – era raionul lui – mersese la cârciumar, îi suflase la ureche că unui boer îi venise rău pe locul de alături și că voia să-l aducă în odăiță. Treaba nu fusese tocmai ușoară, deși român voinic, deprins să se umerească cu buțile, „jupânul" împreună cu gardistul, alt vlăjgan cât toate zilele, cu mare caznă și după multe opinteli, izbutiseră să-l care pe boer până înăuntru și să-l culce. Cârciumarul adusese o pernă și i-o pusese sub cap, iar Petrică, lăsându-l în paza gardistului, se repezise, negăsind birjă, în goană la mine, cu frica de a nu mă găsi acasă.

Ajunsesem în sfârșit.

În odăița joasă, cu lampa afumată, pe canapeaua aceea schiloadă, ministrul zăcea într-un somn greu, un fel de leșin întrerupt în răstimpuri de tresăriri și zvâcneli puternice. O spumă ușoară i se

închega la colțul buzelor. Erau, în vecini, doctori cunoscuți mie, la colț dincolo, spițeria, dar n-aveam voie… singurul lucru ce trebuia să fac era ca, pe furiș, să-l duc acasă.

…Se trezise, se scula. Spaima mea: să-l fi apucat, Doamne ferește, o furie, ca Samson ar fi dărâmat casa pe noi. Dar nimic. Așezat acum, sta liniștit. Mă cuprinse o milă adâncă. Cu chipul acela umilit, prostit, cu trăsăturile schimbate, nu-l recunoșteam, precum nici dânsul nu arăta să mă recunoască. Ochii în cari eram învățat să văd scăpărând fulgere se țințeau acum în gol, ca fierți, fălcile acelea puternice împlinite de favoriți erau căzute, larga bărbie îi tremura. Se lăsă fără împotrivire să-l ducem la o birjă căreia îi daseră drumul niște cheflii. Mă suii și eu lângă dânsul, după ce singur ridicai coșul, iar Petrică se cocoță pe capră, lângă birjar. O luarăm prin mahala, pe la Popa Rusu, pe la Popa Chițu, la Făgădău, apoi pe Romană de-a lungul, drept, până la dânsul acasă. Spre altă uimire a

mea, acolo, el se dete jos singur, intră și fără a ne băga de seamă, nici pe mine, nici pe feciorul care ne deschisese îndată ce auzise intrând în curte o birjă – pe atunci nu erau cauciucuri – fără a ne băga dar de seamă, ca și cum n-am fi fost, străbătu antreul cu pași țepeni și se sui pe scară la catul al doilea unde era odaia sa de culcare.

Bogata locuință avea aerul lugubru al tutulor încăperilor mari cu plante și cu oglinzi, slab luminate. Voii să mă retrag. Dar, din pervazul ușii salonașului, de după o perdea, mă chema ministreasa.

Nedezgătită, nedessulimenită, fără un zuluf clintit: aceeași. Îmi ceru să-i povestesc tot ce se întâmplase, pe larg, amănunțit, ascultând cu luare-aminte, dar nu și mișcată. Mă întrebă apoi unde era Petrică. Îl lăsasem afară, zicându-i să mă aștepte în birjă, pe stradă, mai departe. Mă puse să-l chem. Îl adusei și i-l înfățișai. Îl întrebă ce putea face pentru el. Răspunsei eu în locul lui; în fața boeroaicei, Petrică, de soiul lui dezghețat și

isteț, se fâstâcise, pusese ochii în pământ și-și învârtea pălăria ca prostul. Spusei că își luase în ianuarie, licența, numai cu bile albe, și țintea să intre în magistratură, dar ar fi dorit un loc la Galați unde îi erau așezați părinții, la casa lor. Se făcea tocmai zilele acelea o mișcare.

— Vei merge dumneata, îmi zise, chiar acum dimineața la ministrul de Justiție, și-i vei spune, din partea mea, să facă decretul de numire al dumnealui, dar neapărat, chiar dacă locul ar fi făgăduit sau dat altuia.

Trase un sertar de unde scoase trei fișicuri și două hârtii de o mie și-l rugă pe Petrică să le primească. Să aibă de cărți și de haine mai ales. „Un magistrat", zise, „trebuie să fie decent". Și privindu-l în ochi, adăogă: „discret".

Când fu să plecăm mă luă la o parte să mă previe să fiu față de soțul ei ca și cum nu s-ar fi întâmplat și n-aș fi știut nimic, pentru că nici dânsul nu avea să-și aducă nimic aminte.

Ieșind de acolo, îi spusei lui Petrică să meargă singur cu birja, eu voiam să mă întorc pe jos. Ținu să mă însoțească și făcurăm lungul drum până acasă, în Popa Rusu, în tăcere. Îmi lipsește măiestria de a reda starea mea sufletească de atunci, vălmășagul gândurilor ce mi-a viforât pustietor prin minte în acea noapte, noaptea cea mare, noaptea cea de pomină a vieții mele.

Nu m-am mai culcat. Am luat iar pe Balzac și niciodată nu m-am pătruns întru el atât de bine: nu trăisem și eu oare câteva ceasuri în plin Balzac?

Ar fi fost vrednică de pana lui, istoria din acea noapte, istorie tenebroasă și stranie. Cum putuse un om atât de greoi, de trupeș, să sară din mersul oricât de încetinit al trăsurii și încă fără ca vizitiul și feciorul să simtă, pe unde rătăcise, ce făcuse, ce i se întâmplase înainte să ajungă acolo unde fusese găsit? Și-ar fi închipuit cineva ca în omul acela arătos și falnic, din huzur croit după un tipar de uriaș, să mocnească o așa înspăimân-

tătoare meteahnă? De câte ori mi-aduc aminte, îmi pare că mă aflu pe o margine de prăpastie, mă înfior, amuțesc.

Am mers de dimineață la Justiție pentru numirea lui Petrică – s-a făcut îndată, bineînțeles – de acolo la poliție. Am puricat toate rapoartele, i-am întrebat pe toți dacă noaptea nu se petrecuse nimic deosebit. – Nimic. – Așteptam pe prefect, când mă pomenii cu șeful de cabinet al ministrului, dând buzna în birou la mine.

Venise să-mi aducă la cunoștință că „șefesa" îl chemase să-i dea poruncă să ne strecoare, pe mine și pe Petrică, într-un decret de decorații care pleca la semnat. Îl trimisese apoi la primul-ministru să-i spuie că dorea să-l vadă cât mai degrabă. Primul-ministru venise numaidecât și stase cu dânsa cam o jumătate de ceas. Se ținuse apoi, adunat în pripă, un consiliu de miniștri, în care se luase hotărârea neașteptată de a pleca de la guvern. Ministrul nostru lipsise de la consiliu; fiind bolnav, trebuia să stea câteva zile în casă. Deocamdată nu primea pe nimeni.

Vestea demisiei cabinetului se împrăștiase repede în tot orașul, laolaltă cu aceea a îmbolnăvirii ministrului, fără a fi puse în legătură. Am mers după-amiazi la Cameră, cu o treabă a prefectului, am mers cam în silă: avea să-și dezvolte interpelarea asupra situației guvernului poate cea mai mârșavă dintre javrele cari au ajuns oameni mari la noi și din cele mai tăvălite, la tot prilejul, de ministrul meu. Se urcase la tribună și începuse să-și reverse balele asupra aceluia, firește, care lipsă fiind, nu se putea apăra. Nu-mi făcea rău atât să-l aud cât să-l văd, beat de înverșunarea slugii ce poate lovi nepedepsită în stăpân, cu privirea chiondorâșă și tulbure, rânjitor și zbârlit. De aceea, așezat în fundul sălii, îmi sprijinisem coatele pe pupitru și, cu fruntea pe mâinile împreunate, închisesem ochii, când, deodată, aprigă ca o grindină, se porni, vie, o răpăială de aplauze.

Visam, era oare cu putință?

…ministrul!…

Își luase pe banca ministerială locul lângă președintele de consiliu. Acesta încremenise. De mine ce să mai spun? – Macbeth văzând arătarea lui Banco. La tribună, soitariul o sfeclise. Pierduse șirul, o încurca, loviturile ce voia să dea, greșind ținta, se întorceau împotriva lui însuși, stârnind haz și murmure. O întrerupere sângeroasă din partea ministrului fu hotărâtoare: stâlcit, cabotinul, cu glas înecat, sfârșea într-o bălmăjeală jalnică.

În tăcerea adâncă a adunării, străbătută de fiori, ministrul se ridicase să răspundă. Părea mai înalt, mai mare. Niciodată duhul său n-a strălucit mai deplin, mai viu, niciodată cugetarea lui gravă nu s-a întraripat așa puternic, nu s-a avântat atât de sus, ca în acea cuvântare nepregătită ce cuprindea crezul și testamentul său politic, cuvântare ce avea să-i fie cea din urmă.

De felul meu, nu vorbesc, nu-mi place; s-o fac, mi se întâmplă rar, atunci însă, vorbesc numai de ce știu, prin mine, văzut

și pipăit, nu din auzite, după bănuieli sau presupuneri. Ce s-a petrecut dar cu ministrul mai departe nu știu, nici mai mult. Ca de obicei, la căderile de guvern – căci asupra demisiei nu s-a revenit – am avut cu una-alta, încoa și-încolo, alergături de-ale slujbei, așa că abia seara, pe la nouă, am putut merge, și îți închipui cu ce frică, la ministru.

Casa era cufundată în întuneric, porțile închise. Plecaseră, de zor, în străinătate.

Peste puține zile, sosea de la Paris știrea că ministrul murise. Amănunte lipseau și nici nu s-au aflat vreodată.

Rămășițele i-au fost aduse în țară mai târziu, toamna. La strălucita paradă a înmormântării, cu a cărei orânduială și priveghere am fost însărcinat, atât de văduvă cât și de stapânire, eu, s-au însoțit până și vremea: a fost ziua cea mai frumoasă din câte am apucat să văd, o zi mistică, sfântă. Limpezimea adâncă a văzduhului ei s-a răsfrânt pentru totdea-

una în cugetul meu; cu acel trist prilej mi-a fost dat a pătrunde, în toată grozăvia lui amară, înțelesul cuvântului „deșertăciune". Clipele de reculegere în fața acelui sicriu pecetluit au cântărit pentru mine mai greu decât toate încercările și dinainte și de pe urmă; sufletește m-am simțit schimbat atunci cu totul ca și cum printr-o vrajă aș fi devenit un alt om.

Nu s-a știut până când a început slujba dacă văduva avea să fie de față. De când se întorsese, cam cu o săptămână înainte, nu primise pe nimeni: hotărârile și dorințele și le adusese la cunoștință prin scris – un scris ferm ce nu trăda slăbiciunea și sfârșeala de care auzisem vorbindu-se; câteva persoane, ce fuseseră în vagonul de dormit cu dânsa, o putuseră la sosire zări. Nu știu de ce aș fi voit să nu vie, și, atunci când l-am văzut pe Petrică – se repezise de la Galați într-un suflet și-mi fusese de cel mai mare ajutor – când l-am văzut luptând din greu să despice gloata ticsită din biserică și l-am auzit șoptind: „văduva, domnilor, faceți loc, vă rog,

văduva“, am înghețat. Tot timpul însă nu mi-am luat ochii de la dânsa.

Înaintase fără grabă, pășind ușor și respingând, cu o mișcare semeață a capului, perna ce i se așezase pentru ca, potrivit obiceiului, să îngenunche pe treptele catafalcului, își ridicase vălul și rămăsese în picioare, dreaptă, cu fruntea sus. Afară de marele doliu, foarte elegant și acela, nu avea nimic schimbat, tot dichisită, tot sulimenită, răspândind departe acel amețitor parfum gras și greu. Și, atât de înțepenită, în trufia vechiului său sânge de Bizanț, încât părea că, îmbălsămată, dânsa era moarta ce se prohodea între atâtea lumini și flori, și s-ar fi zis că era într-adevăr neînsufletită, dacă mâna dreaptă în care ținea o batistă n-ar fi ridicat-o mereu, ca să o aducă nu la ochi, ci la gură, de unde o lua pătată de roșu. Și după ce roșea batista, o schimba cu alta…

În aceeași seară, pleca înapoi, în străinătate, la Cannes, unde, înainte de sfârșitul anului, se stinse și dânsa. Acolo a ținut să și odihnească de veci.

Încrederea cu care m-a cinstit în timpul vieții sale, a dăinuit și după moarte. Pe mine m-a însărcinat cu aducerea la îndeplinire a ultimelor ei voințe. Nu l-a uitat nici pe Petrică; osebit de zece mii de lei, i-a lăsat frumoasa bibliotecă de drept a soțului său. Iar mie, printre alte numeroase lucruri ale acestuia, tabloul ce-l înfățișează în mărime firească – unul din cele mai minunate ce a semnat ilustrul nostru Mirea. Dar nu singură această măiestrită întruchipare îmi întreține mereu vie nobila amintire a marelui ministru. Numele său fanariot, cu dânsul stins, îl găsesc tipărit foarte adesea și știu dinainte atunci că, totdeauna, trebuie să fie vorba de destoinicie, de cinste, de demnitate, de patriotism, de râvnă pentru obștescul bine și e de atâtea ori pentru mine o binefăcătoare mulțumire și mângâiere.

— Cum vezi, încheiă, după un răstimp de reculegere, soarta mea a fost să rămân tot în poliție. N-o spun cu părere de rău: dimpotrivă.

— Ți-a fost așa dragă meseria asta, coane Rache?

— Câtuși de puțin.

Să te lămuresc; tot sunt pornit pe spovedanie. Am fost, de felul meu, ascultător și cuminte. Mă purtam frumos și învățam bine; mi-am luat licența în drept la Paris. Tata, care se bucura de mare trecere la „roșii“[1], arvunise pentru mine întâiul loc vacant la tribunalul de Ilfov. Întorcându-mă spre țară, la Viena am lăsat drumul de fier ca să urmez călătoria pe Dunăre. Pe vapor s-a întâmplat să fie și boerul Manolache Melissiano, fruntaș politic și „viveur“ renumit; venea de la Carlsbad. Înainte de Presburg a avut o criză de ficat groaznică. În lipsă de doctor, l-am îngrijit eu, l-am culcat, i-am pus cataplasme. Am crezut, la un moment, că se duce, până a doua zi s-a făcut însă bine. S-a bucurat mult când a

[1] Poreclă sub care erau cunoscuți liberalii (*n. ed.*).

aflat că sunt feciorul bunului său prieten Ruse, și-a petrecut tot timpul cu mine, și am vorbit de multe și amestecate, franțuzește și nemțește.

În săptămâna ce a urmat, conu Manolache era numit prefect al poliției Capitalei. L-a chemat numaidecât pe tata care, ca niciodată, a venit la prânz cu un ceas mai târziu. Era aci voios, aci dus pe gânduri. După ce mă lăudase, lucru mare, conu Manolache îi ceruse să mă lase pe lângă dânsul, îi eram de mare trebuință, și atât stăruise încât tata nu i se putuse împotrivi. Să fi stat să mă împotrivesc eu? De altfel, spunea tata, avea să fie ceva trecător, scurt.

Patruzeci și doi de ani. *Excusez du peu*[1].

S-a prăpădit apoi curând tata, lăsându-mă stăpân pe una din marile averi bucureștene ale timpului – venitul ce am mărturisit atunci ministrului nu era nici jumătate din cât se însuma într-adevăr; nu e bine să se știe cât ai. Firesc ar fi fost

[1] O nimica toată (fr.) (*n. ed.*).

dar să schimb slujba, dacă țineam să fiu în slujbă și să nu trăiesc ca un fecior de bani gata, făcând cel mult politică, așa cum mi-a spus atunci ministrul, fără a ști că se face ecoul lumii întregi, a cărei nedumirire fusese sporită de faptul că după ce rămăsesem în poliție nu voiam nici să înaintez, de trei ori cedând locul unor colegi mai în etate ca, la retragere, să aibă pensie mai mare și de alte două ca să dau putința unor numiri din afară, politice. Ce m-au făcut să nu părăsesc neprevăzuta carieră au fost, osebit de statornicia de care am dat dovadă în toate, oarecari stăruințe de sus ades reînnoite. Curând devenisem trebuincios, cu timpul indispensabil. Mulțumită averii, am izbutit să-mi înalț breasla: am fost polițistul diplomat, om de Curte și de lume, de lumea mare, de al cărei trai mi-a fost îngăduit astfel a mă împărtăși.

Ani și ani. O epocă.

Îi am nostalgia și când, la vie, în singurătatea lungilor nopți, o simt că mă

copleșește, chem vrăjitorul. Cu peruca retezată pe frunte drept și pe nasul coroiat și gros cu ochelarii atârnați de panglica lată, îmi răsare, în frac și cipici cu fundă, Claymoor[1]. Și-mi reînvie, aevea, o kermessă la Cotroceni, un bal la Sutzu, o *garden-party* la mareșalul Filipescu, o zi de întâi mai la Butculescu, o după-amiază la curse, șoseaua cu teii în floare în amurg. La recitirea uitatului „Carnet du High-Life", amintirile se deapănă galeșe, înflorite, se îmbulzesc tot mai multe, când, deodată mă tulbur și, cu inima strânsă, las să mi se spulbere frumosul vis. Într-o înșirare de toalete asfințite am găsit: „*Madame****, *robe mousseline crême, écharpe rose, chapeau Virot embaumé de roses roses*…"[2]

Ca dintr-o ghirlandă de trandafiri trandafirii, răspândindu-le mireasma, se

[1] Pseudonim al lui Mihai (Mișu) Văcărescu, autorul „Cronicii mondene" în ziarul bucureștean *L'Indépendance roumaine*.

[2] „Doamna***, rochie de muselină crem, eșarfă trandafirie, pălărie Virot ornată cu trandafiri trandafirii…" Pălăriile de la „Berthe et Virot" sunt la modă în *belle époque* (*n. ed*.).

desprinde duiosul chip al aceleia ce-și plătea larg, și fără nici un soi de compromis, toate răsfățurile luxului și toate alintările, eleganțele toate. Moartea soțului său, cu care făcea o pereche ideală, i-a sunat de timpuriu, însă, retragerea. Smulgându-se din vârtejul petrecerilor, și-a desfăcut minunea de casă și s-a mutat la Paris, ca să se devoteze acolo creșterii unicului său fiu. Ceva înainte de intrarea noastră în război, s-a întors cu dânsul, care trebuia să tragă sorțul. S-a întâmplat ca pe ea nici să n-o zăresc; pe băiat însă da: o mândrețe de tânăr. L-a secerat printre cei dintâi exantematicul. Giuvaericalele ei, numeroase și bogate, au luat calea Moscovei, a fost apoi desproprietărită de cele două moșii, nu s-a apărat și ce pământ i s-a mai lăsat, l-a vândut când leul abia pornise să scadă. De atunci, n-am mai știut de dânsa nimic; parcă am auzit că plecase iar în străinătate.

Acum trei ani, spre iarnă, într-o seară de burniță rece, treceam pe strada Clemenței. De după un colț de casă, sfiindu-se, o femeie ieșea, întinzând mâna.

.....

„*Chapeau Virot embaumé de roses roses…*“

.....

— Ce-ar fi, îmi zise, după un apăsător răstimp de tăcere, dacă am lua astă-seară masa împreună? Și unde?

— La mine.

Îi conveni. Plăti slaba socoteală, lăsând bacșiș îndoitul ei, își luă cartea și plecarăm negrăbiți, agale. Se înserа greoi. Peste orașul ce vuia înăbușit, se îmbâcsea tulbure prăfăria încinsă. Trecând prin fața bisericii Zlătari, întâmplător deschisă, dar firav luminată și pustie, ținu să intrăm. Aprinse făclii, se închină la icoane, le sărută. Făcui și eu la fel, dacă n-ar fi fost decât pentru a mulțumi lui Dumnezeu că mă învrednicise să-l aud și eu odată pe Teodor*** povestind. Și literar pe deasupra, cu oglindiri de citiri alese, lucru cu totul neașteptat. Știam că ceea ce-l făcea să fie prețuit de prieteni nu era tocmai convorbirea lui care, mai

mult ieftină, îndată ce se depărta de mărunțișurile de toate zilele sau de gluma ușoară, era prea frânată și drămuită. Iar de a rosti nume avea groază.

Era una din dovezile cumințeniei șirete ce avea în sângele lui gabrovenesc de două ori strecurat prin sita Șcheiului. Afară de scrinteala cu Masinca, alta nu i se vădise și eu unul m-am îndoit și de aceea: să fi fost cu totul sinceră, ascuns cum era la fire, n-ar fi dat-o în vileag și apoi l-ar fi supus la altfel de jertfe decât trufandalele și muscalii ce pe vremuri obișnuia a-i trimite și cari ce puteau să-l coste, când, bineînțeles, îl costau ceva? Nu era mai puțin adevărat că, deși trezită de o jumătate de veac, tachineria cu „sufletul maichii" se potrivea, nu se potrivea, îi făcea totdeauna plăcere.

— Coane Rache, îl întrebai când ieșirăm în pridvorul bisericii, ai aprins și pentru Masinca o lumânare?

— Nu, pentru dânsa numai la „Cuțitul de Argint".

— Va să zică ale Bucureștilor nu le-ai uitat?

— Ce folos, răspunse, nu fără oarecare poate sinceră melancolie, dacă au uitat ele de mine!

— Nu toate, îl îndreptai, ia privește.

Rămășiță vie a orașului de odinioară, un bătrân muscal care-și ochise vechiul mușteriu, trăsese în fața bisericii.

Tolăniți pe pernele largei trăsuri, lin purtată în trap domol, străbăturăm câteva străzi, fără a ne mai spune un cuvânt. Potrivit datinei bucureștene de a nu se întoarce cineva acasă fără a trece pe la băcănie, conu Rache opri la una cu renume de pe bulevardul Brătianu. Mă rugă să nu cobor și eu. Zăbovi mai mult decât la biserică și se întoarse urmat de un pici încărcat de pachete.

— Merinde pentru la vie, coane Rache?

— Ba, pentru aici; poate să prinză bine; dacă facem noapte mare?

… cum se și întâmplă. Fu pentru ca să-mi dăruiască – mărgăritar negru fără preț și poate fără pereche din tăinuitul său sipet – încă o istorie și aceasta mulțumită

unei fericite inspirații ce mi-a venit atunci și pe care nu știu cum s-o binecuvântez.

Ajunși la mine, trebuind să-mi las mosafirul singur ca să văd de masă, i-am pus înainte o veche lădiță plină de fotografii vechi – necropolă sau morgă, între pereții căptușiți de mătase „Magenta“ ai căreia odihnește ca îmbălsămată o întreagă lume apusă. Când, cam peste un sfert de ceas, m-am înapoiat în salon, mi-am găsit oaspele cufundat adânc în contemplarea a trei fotografii puse una lângă alta – un brelan de dame.

Fără a-și ridica de la ele ochii, îmi ceru să-i spun cine erau.

Una, cu un aer de „*Quos ego*…“[1] pe o cartă poștală într-o largă rochie înfoiată și la gât cu un șirag de boabe de chihlimbar cât prunele, era bătrâna ghenerăleasă P., tante Arethy, cum îi plăcea să i se zică.

[1] „Pe aceștia eu îi voi…“ (lat.) – cuvinte rostite de Neptun (Vergiliu, *Eneida*), exprimând o amenințare sau sfidare (*n. ed.*).

Alta, o „Cabinet Mandy“, ar fi putut sluji tot așa de bine ca Anna Csillág de reclamă unei pomade sau unui leac împotriva căderii părului. Cu gingașul ei cap întors ca să privească peste umăr, Lena Ceptureanu își arăta din spate, despletită, uimitor de bogata ei coamă, din huzur revărsată până la călcâie.

Cine era însă Domnița de bal costumat, care într-o „cartă de vizită“ de la Duschek, părea a vrăji, cu ochii pe jumătate închiși și zâmbind, trandafirul ce ținea în mână, nu știam nici eu, nici ai mei. Abia atunci mă gândii ce lesne mi-ar fi fost să aflu de la cocoana Anicuța L. ce fusese la același bal și dânsa, în poloneză.

— Nu se știe nici măcar de unde vine, cum a ajuns fotografia asta aici? întrebă conu Rache.

— Asta da, am cumpărat-o eu acum… nouăsprezece ani de la un ovrei bătrân care-și înșira sărăcia de marfă – calendare vechi, cărți cu haiduci, cheia viselor, epistolia căzută din cer și felurite poze – pe grilajul palatului Sutzu.

Conu Rache tresări.

— Țin minte, urmai, fiindcă e unul din rarele lucruri netrebuincioase ce am cumpărat în viața mea, n-am uitat nici cât m-a costat: o băncuță.

— Mi-e și rușine și frică să mărturisesc cât aș fi dat eu pe ea și aș da chiar. Vezi tu, fotografiile cucoanelor de la acel bal – cel mai izbutit poate de la Sutzu – s-au pus în vânzare ale tutulora, afară de ale uneia singură care, după ce încuviințase și dânsa, s-a răzgândit, a mers la Duschek, a ridicat întreg teancul alor ei cu clișeul împreună și le-a nimicit pe loc – întreg, mai puțin una ce a pierit – cum? nu s-a știut, din atelier și nu i s-a mai dat de urmă… Iată-o.

Și, cu rugă în glas și-n privire, luând fotografia și punând-o în dreptul inimii: ai să mi-o încredințezi, nu e așa, s-o reproduc?

— Ar fi o osteneală de prisos, coane Rache, ține-o ca amintire de la mine.

Uitând, în felul copiilor, să mai mulțumească, Teodor*** își luă darul și-l băgă

cu grijă în despărțitura cu încheietoare a încăpătorului său portofel, iar pe acesta în buzunarul dinăuntru, dar nu în cel de la haină, de unde-l scosese, ci în acela cu nasture al jiletcei.

Aș fi ținut să adaog că fotografia, ce nu mai era a mea, avea ceva ciudat. Chipul Domniței, dacă te uitai la el mai îndelung, pierdea din înfățișarea omenească, luând-o pe cea de pisică. Dar conu Rache închisese ochii. Și-i ținu astfel până când gongul ne vesti că eram slujiți.

Fu o masă în doi tăcută foarte. La cafea, mosafirul mă întrebă dacă bănuiam la ce cugetase tot timpul. Îi răspunsei firește că la Masinca.

— E drept, recunoscu, dar numai în treacăt și în legătură cu altceva. Să nu mă fi făcut dânsa să scap ieri trenul, nu te întâlneam azi, așa că atât de râvnita cât de nemainădăjduita fotografie nu mai aveam prilejul s-o găsesc niciodată.

Totuși împăcarea nu e deplină. Mă va munci de acum gândul în ale cui mâini

s-a aflat înainte să ajungă la ovrei. Acesta trebuie s-o fi dobândit pe nimic; se vede de pe cât a dat-o; și de curând: e cum nu poate mai bine păstrată, la întuneric, în album, între filele unei cărți sau în cutie, e neofilită, cu cartonul nepătat și teafăr la colțuri. Cine, după ce a dobândit-o pe furiș, a ținut-o astfel mai bine de treizeci de ani și de ce? Să fi fost el? – A trebuit să-și aibă enigma nu numai ființa și tot ce-a fost în legătură cu dânsa, dar până și icoana ei.

Din inimă îți mulțumesc și pentru dar și pentru masă, masă ce va rămâne, cred, cea din urmă de pomină la care m-am ospătat de când sunt. Ca într-un gherghef, între ea și alte trei de odinioară, se țes bogate, în otrăvite culori sumbre și-n aur mohorât, pe dedesubt însă și cu firul nevăzut, amintirile cele mai romantice și mai stranii din lungul meu trecut de polițist. Le-a fost dat să nu fie înmormântate și ele o dată cu mine.

„Je n'ai jamais voulu écrire
rien d'imaginaire."[1]

Restif de la Bretonne[2]

— Într-o zi, la amiazi, mă pregăteam tocmai să plec de la slujbă, când mi se aduse un răvășel de la ghenerăleasa P. Mă poftea foarte stăruitor să viu numaidecât și neapărat la dânsa. Mi-am zis că de data asta n-a voit să se mai întoarcă Ivan.

Se deprinsese lumea de toată teapa ca, de câte ori se afla în încurcătură, să alerge la mine – pe câți nu i-am scăpat, și pe câte, de pagubă, de rușine, de necinste, de moarte chiar, așa cum mă vezi. Mi-am făcut biserică în cer, biserică de mușama.

---

[1] „N-am vrut niciodată să scriu ceva imaginar" (*n. ed.*).

[2] Nicolas Edmonde Restif de la Bretonne (1734–1806), romancier francez, anticipator al verismului și al naturalismului (*n. ed.*).

Cel mai ades însă, eram înghesuit de cucoane pentru fleacuri, istorii de slugi de obicei, așa cum era întotdeauna și aceea a ghenerălesei.

Avea un bucătar rus, Ivan. Deși rus și bucătar, Ivan nu bea, dar avea alta, dintr-un nimic îi sărea țandăra și atunci lăsa tot baltă și pleca. Ghenerăleasa, care, nu chiar pe nedrept, credea că bucătar ca el altul nu era, trimetea la mine să i-l aduc cu orice preț îndărăt; lucru ușor: Ivan cum se supăra, așa-i și trecea. Mânam după el un ipistat în același loc, la niște muscali d-ăia cari fac turtă dulce, îl găsea la ceai și treaba era gata. Unde mergea tot așa strună cu femeile sau cu fetele când fugeau de acasă!

Ghenerăleasa sta atunci în Eldorado, unde se înfunda strada înainte să se taie bulevardul peste casele ei, alături de intrarea grajdului lui Alexandru M., văru-său. Cum am ajuns, m-am dus de-a dreptul la bucătărie. Mormăind o căzăcească, Ivan descânta ceva într-o tigaie. Nu pentru dânsul dar, luase cocoana Areta pana de

Toledo, temuta ei pană, o știi, să scrie. L-am miruit pe Ivan cu o patacă și strecurându-mă prin sumedenia de câini și de pisici, m-am suit la stăpâna casei.

Mă aștepta cu masa pusă. Erau numai două tacâmuri, unul pentru dânsa, altul pentru mine; gheneralul era la Cloșani.

…ce era? Se trezise de dimineață cu Lena Ceptureanu[1], prietena ei de inimă, voioasă peste poate, sărind și bătând din palme. Avea să-i împărtășească un secret mare: Ferdinand al Bulgariei era amorezat nebun de dânsa! În fiecare sâmbătă trecea în România „incognito" cu un aghiotant și veneau împreună seara s-o viziteze. Prințul se pasionase de… vocea ei! Și amănuntele ce da, o făcuse pe ghenerăleasă să se înfioare.

---

[1] „Lena (Elena) Ceptureanu, de la Ceptura, județul Prahova, aproape de *Băicoi*; Lisa, sau Lischen, cum i se zicea, (Elisa) Băicoianu; suprapunerea se oferă de la sine". Alexandru Paleologu, „De la Mateiu citire", în *România literară*, nr. 13, 28 martie 1985 (*n. ed., apud* Barbu Cioculescu).

Într-un salon cu lumina înăbușită, Lena singură cânta, iar Ferdinand cu însoțitorul o ascultau din încăperea vecină, lăsată în întuneric. Mai mult nimic, convorbirea mărginindu-se, la venire și la plecare, când îi sărutau galant mâna, la câteva cuvinte.

Această deșănțată istorie o pusese pe ghenerăleasă pe gânduri; nu era doar zi-ntăi de april. Ca Lena să fi băsnit se prea putea, i se cam întâmpla; dar, dacă era adevărat ceea ce povestise, nu credeam și eu că, primind în așa fel doi asemenea necunoscuți, biata femeie se expunea la o primejdie ce putea să fie nu numai aceea a furtului?

Ascunzându-mi tulburarea, i-am spus să fie pe pace: serios n-avea ce fi – de ale Lenei. Cugetam însă cu totul altfel.

Era vorba de doi inși, dintre cari unul trebuia să fi semănat leit cu atât de popularul la noi „Nazone“[1] ca să treacă drept

[1] Poreclă dată lui Ferdinand I (1861–1948) rege al Bulgariei (1908–1918) (*n. ed.*).

acesta. Or, în amintirea mea, răsăriseră sinistri tot doi tovarăși de rele, unul dintr-înșii având leită acea asemănare… Să fi fost unii și aceiași? Dacă da, așa cum nu m-am îndoit din capul locului, atunci avea tot dreptul ghenerăleasa să tremure pentru Lena: îi mai văzusem odată la treabă. Mă aflam iarăși la grea răspântie, mai grea ca oricând, fiind de astă dată în joc nu numai viața mea dar și a altora.

— Ți-aduci aminte cu ce furie au bântuit în Apus, la sfârșitul veacului trecut și la începutul celui curgător, furturile de giuvaericale. Făcându-le cronica, țața de Jean Lorrain n-a trebuit să adaoge mai nimic din închipuire. Știi de asemeni poate că aproape toate rămâneau nedescoperite. Și aceasta nu-l lăsa să doarmă pe prietenul meu herr Alois Hartmann.

Prieten și coleg. Cu deosebirea că el era polițist născut, iar eu făcut. Era o pildă vie de cât poate înșela înfățișarea. Cine ar fi crezut că omul acesta bălan și

trandafiriu, greoi și cam molâu, dar arătos și așa chipeș că, deși se cam îngroșase la trup, la cincizeci de ani ar fi putut face pe Isus Cristos la jocurile Patimei din Oberammergau, era, în ciuda aerului său blajin și a nevinovăției ochilor săi de „nu-mă-uita" cu vederea scurtă, un Javert. Să-și îndrăgească într-atât meseria, ponosita noastră meserie, un al doilea n-am mai întâlnit. Găsind astfel că slujba de încredere ce avea la Hofburg nu-i da destul de robot, și-a pus în gând să încerce a deslușì el ceva măcar din taina marilor hoții de diamanticale.

Mai degrabă decât mi-aș fi închipuit, stând odată cu dânsul, așa cum obișnuiam când eram în trecere prin Viena, la „Drei Laufer" pe Kohlmarkt, mi-a spus că, mulțumită metodelor sale proprii, își atinsese țelul.

În cei doi ani din urmă, petrecuse câte o lună, când mișuna era în toi, pe Riviera, unde tâlhariile se țineau lanț. Nu-i trebuise mai mult ca să descopere că grosul celor de seamă îl făptuia o puternic

alcătuită bandă, internațională poate, dar cuibând în Italia de miazăzi și care, potrivit străvechii datine a întovărășirilor de răufăcători de a-și lua un simbol și un nume, alesese stupul și întrebuința cu tâlc ascuns vorbe de ale albinăritului, pentru că asemenea unui roi de albine avea de căpetenie o femeie, căreia îi și ziceau „regina".

Ei bine, cea mai mare dintre meștere, întâmplarea singură, și numai întâmplarea – o recunoștea el cel dintâi – îl făcuse să-i dea acelei femei de urmă.

Și, întorcându-și paharul golit cu fundul în sus, herr Hartmann mă încredința, cu un rânjet care-l schimba la față, urâțindu-l, că tot așa ca subt un pahar avea în curând să o ție; îi și întinsese cursa. L-am ascultat cu înfrigurare deoarece, la auzul unui cuvânt, îmi fulgerase prin minte o apropiere care, dacă era justă, mă băga la îndoita grijă să nu fie prinsă acea femeie, iar herr Hartmann să nu-și frângă gâtul. Dar putință nu aveam nici pe dânsa s-o înștiințez – era de altfel

moartă, da, nu aiurez, moartă – nici lui să-i pun în vedere cât de mare era în ceea ce întreprindea risicul profesional.

Către sfârșitul toamnei acelui an, herr Hartmann a mers la Abbazzia, unde a tras la o pensiune într-o villa de pe țărmul mării. Seara, după masă, a ieșit în grădină să-și fumeze țigara la aer. A fost găsit dimineața, spânzurat scurt și țeapăn, cu nod marinăresc, de scândura spatelui unei bănci. La ce-au dus cercetările nu știu, dar zgomotul ce urma să se isce a fost și el repede sugrumat, cum de altfel era politic; victima fusese în slujba Curții, Curtea cea mai sătulă de scandal.

Teodor*** își coborî glasul ca să-mi spuie că nu-l ispitise să pară și el ca herr Hartmann. Și apoi nu era burlac ca dânsul, avea soție, copil. Dacă ar fi fost lovit în ființa lor? Fusese de altfel prevenit…

— Aveam, urmă, să mă mărginesc a o pune la adăpost pe Lena și pentru aceasta era de ajuns să-i opresc pe acei

mosafiri de noapte a mai călca o dată măcar la dânsa; multe sâmbete – sâmbetele ce-i purtau – n-aveau ei să stea s-o asculte cântând; ar fi dat fără doar și poate lovitura, lăsând în urma-le un cadavru. Chibzuiala mea fu scurtă; înainte de a ne scula de la îmbelșugatul și prelungitul prânz, planul meu de lucrătură era gata. Nimic mai simplu: când să dea să intre acolo, cei doi ponți aveau să fie întâmpinați de alți doi de prea aleasă curtenie, dintre cari unul avea să înmâne celui ce semăna cu Ferdinand de Coburg o scrisoare, poftindu-l pe italienește a lua cât mai degrabă cunoștință de cuprinsul ei. Și avea să-l întrebe dacă avea nevoie de trăsură, oferindu-i-o pe a lui. Înțelegi că scelerații n-ar mai fi încurcat locul și te las să-ți închipui uimirea și ciuda și, după ce aveau să citească scrisoarea alcătuită din litere tăiate din „Papagallo", uluiala și spaima lor, văzând că era în București cineva care le cunoștea o veche crimă și, din umbră dar cu mărinimie, fără să se trădeze și fără a-i trăda, îi

împiedica de a săvârși alta nouă. Era un plan minunat, care nu putea în nici un caz da greș. L-am schimbat totuși a doua zi de-a-ntregul.

Socotind că nu strica s-o iscodesc puțin și pe Lena, și aceasta fără întârziere – era vineri – m-am înființat devreme la șosea, unde știam că făcea zilnic o plimbare. N-a întârziat să vie, dar împotriva obiceiului ei luase cu dânsa pe cineva – o cocoană scăpătată, una Găleasca. Am urmărit-o de la distanță în sus și în jos cu muscalul meu și când s-a oprit în dreptul bufetului să asculte *Valurile Dunării* până să se odihnească caii, am oprit și eu, m-am dat jos și am mers la dânsa.

M-a întâmpinat surâzând și cu fermecătoarea ei ochiadă. Îi părea bine că putea să-mi mulțumească de intrările la tribună ce-i trimisesem de zece mai. Îi spusei că avea prilejul să mă îndatoreze și dânsa pe mine și-i cerui în acest scop o scurtă întrevedere, dar nu mai târziu de a doua zi înainte de amiazi. – „Dar cum nu“ –

și mă încredința că n-avea să doarmă toată noaptea de curiozitate.

Sâmbăta dar, la ora samsarilor și arendașilor, eram la dânsa. Mă aștepta, dar, ca un făcut, iarăși nu singură: la o masă în fața unor cărți de dat întinse, nemișcată, înlemnită, sta madam Iuli – Iuli de Berbely. O știi, una înaltă, numai pielea și osul, cu perucă galbenă și ochelari de aur, gătită sorcovă în culori țipătoare – nu se poate să n-o știi pe macabra brezae cu privire și umblet de lunatică ce stârnea hazul trecătorilor de pe Calea Victoriei de unde era nelipsită pe partea palatului.

— Nu, madam Iuli, îi spunea Lena cu însuflețire, sunt doi nu trei, numai doi.

Un zâmbet blajin înviora fața fără vârstă a Pythonissei care, cu un glas dulce de străină, slab dar limpede, rosti:

— Cărțile nu mint.

Le strânse cu o mlădioasă îndemânare, le amestecă șoptind ceva parcă și după ce le dete Lenei să le taie, din câteva mișcări hotărâte le așternu din nou. În

genunchi pe un scaun, cu coatele pe masă și cu bărbia în palmă, Lena aștepta.

— Cărțile dau la fel, zise madam Iuli. Și, arătând cu degetul: da, întocmai în totul, pe drum de seară, în casă, tot trei cavaleri.

Răvășși cărțile și se ridică. Mai zăbovi numai cât îi trebui ca să facă politicos și cu mine cunoștință și să-și ia rămas bun. Stăpâna casei o însoți.

Îmi împărtășși, la întoarcere, mirarea ei de cum madam Iuli, care da mai bine chiar decât cărturăresele de meserie, de data asta n-o nemerise. Ori nu citise bine, ori nu se supuseseră cărțile – cărțile au toane – altfel de unde scotea acea grozavă primejdie prin care zicea că Lena ar fi trecut și trecea încă…

Biata madam Iuli, și eu care găsind-o acolo o bănuisem că ar fi poate o codiță[1]!

— …și mai ales, urmă Lena, cum aveau să fie pe drum de seară trei cavaleri, când nu erau decât doi.

[1] Spion (arg.) (*n. ed.*).

— Dar cum, doi sunt va să zică? întrebai eu.

— Firește, doi, da, recunoscu Lena.

Puteam dar s-o cos cu ață albă.

— Ei bine, mă înfipsei eu de-a dreptul, din pricina lor mă aflu eu aici. Faimoșii ochi albaștri ai Lenei rămaseră sticliți de uimire.

Fusese, o lămurii, înștiințată poliția că un foarte înalt personaj străin – cine nu se știa sau poate nu voise să mi se spuie – venea într-ascuns seara la dânsa și căzuse pe mine beleaua să veghez asupra lui cât mai de aproape, dar totodată fără a fi simțit. De aceea venisem s-o rog să-mi înlesnească ea să duc la bun sfârșit această gingașă și plicticoasă însărcinare.

— E de necrezut, zise ea, cum le aflați la poliție.

Și, ai ghicit poate, mi-a trăsnit prin cap să mă ascund în canatul ușei după perdele, cât va ține tainica vizită. Dacă Lena ar fi refuzat? De cum o rugai, Lena

încuviință fără codire și făcând mare haz.

— Ai să-l cunoști numaidecât cine e…

Voi să mă reție și ea la masă, dar cu toată părerea de rău nu putui primi: mă așteptau la „Leul și cârnatul“ Mielușică și baronul Flaimuc.

.....

.....

Peste toată această pâclă roșie se lasă grea o perdea neagră. Dacă mai sunt pe lume, ce s-au făcut ea și el, nu știu și nu se va afla, cred, niciodată. Sunt lucruri ticluite să rămână pentru totdeauna – de veci – subt pecetea tainei.